

Převod lesních porostů k nepravdělnému lesu vyžaduje myšlenkový přerod lesního hospodáře, vysvětluje Tomáš Vrška (vlevo).

CELOSTNÍ LESNÍ HOSPODAŘENÍ V PRAXI

Jan Kozel

Součástí konference k 30. výročí PRO SILVA BOHEMICA byla exkurze po lesích Školního lesního podniku (ŠLP) Křtiny obhospodařovaných v duchu PRO SILVA. Do Masarykova lesa se 25. 4. 2025 sjelo přes 150 lesníků a podporovatelů přírodě blízkého lesního hospodaření, aby diskutovali, hodnotili a oslavili jubileum, které je z pohledu života lesa relativně krátké, ale v kontextu udržitelného využívání lesů velmi významné. Uplatňování celostního pojetí péče o les, tolik důležitého pro plnohodnotné využívání tvořivých sil přírody, totiž stále není samozřejmostí. Předmětem terénní pochůzky byly právě ukázky hospodaření v lesích v celostním pojetí s respektem k základním potřebám člověka. Sociální, ekonomický i ekologický pilíř lesního hospodaření byly patrné v každém okamžiku. Základní lidské potřeby mají materiální podstatu, a proto i materiální užítky z přírody a z lesa jsou pro dlouhodobou udržitelnost lidského bytí nepostradatelné.

PESTROST, ODOLNOST A PROSPERITA

První ukázka exkurze představila porost v převodu na Dauerwald středních poloh s pestrá druhovou skladbou stano-
vištně vhodných listnáčů i jehličnanů. Ob-
noven byl před zhruba 80 lety velkoplošnou
tzv. lichtenštejnskou clonnou sečí. Zákla-

dem porostu a doposud hlavní dřevinou je
buk lesní, který bude také převládat v ob-
nově. Nyní je cílem dosažení maximální-
ho počtu stanovištně vhodných dřevin,
které jsou nerovnoměrně ploškovitě roz-
místěné. V roce 2015 zde proběhl zásah,
který podpořil 106 cílových buků na jed-
nom hektaru a odebral 36 % porostní záso-
by (165 m³). Cílovými stromy byly kvalitní

buky s perspektivou přírůstu kvalitního
dřeva pro budoucí těžbu. V roce 2024 se
zásah zopakoval a vytěžilo se 181 m³ po
hektaru. Intenzivnější těžba odebrala 42 %
zásoby zralostním výběrem buků, které
konkurovaly cílovým stromům. Těch bylo
nyní jen 80 na jednom hektaru, ale uvolně-
ní jejich korun bylo nezbytné pro akcele-
raci přírůstu kvalitních kmenů.

HLEDÁNÍ OPTIMA A DUBY

Radikálnější zásah vedl také k výraznějšímu uvolnění dřívě potlačovaného dubu, který je tady klíčovou stanovištní dřevinou, zejména v souvislosti s podnebnými změnami. Těžbou je nutné dosáhnout horizontální mozaiky plošek, přičemž se počítá s cílovou tloušťkou 50 cm. Ta se odvozuje od stanovištních podmínek. Zdejší půdy jsou sice živinami velmi dobře zásobené, ale srážkové úhrny jsou relativně nízké. Proto není možné počítat s produkcí stromů silných 80 cm jako například v Německu, kde jsou výrazně lepší srážkové poměry. Převod a jeho sledování na ověřovací provozní ploše přispěje k hledání optimální porostní zásoby. Pro podobný způsob hospodaření lze počítat s 300 m³/ha při výčetní kruhové ploše 20–25 m²/ha (např. revír Langula v Durynsku).

MYŠLENKOVÁ TRANSFORMACE

Převod lesních porostů k nepravidelnému lesu, trvale plně tvořivému Dauerwaldu, vyžaduje také myšlenkový přerod lesního hospodáře. Ten se musí zaměřovat na to, co je důležité z pohledu těžby a hospodářské efektivity, a také na to, kterým stromům dát šanci, aby zlepšoval porostní zásobu. Obnova lesa není cílem, ale prostředkem. Důležité je věnovat se korunám, kvalitě a vitalitě porostní zásoby, poté se přirozená obnova dostaví. Vitální stromy a porosty plodí pravidelně, a proto není namístě s obnovou spěchat. Těžební zásahy probíhají v intervalu 8–10 let (doba návratu), kdy se jednorázově odebírá přibližně hodnota průměrného periodického běžného přírůstu. Síla zásahu při desetileté době návratu proto kolísá okolo 100 m³ na jeden hektar. Jednorázový zásah upraví mikroklima a omezí např. zhutňování půdy častějšími zásahy. Je to významné také z pohledu veřejnosti, která intenzivní zákroky složitě přijímá.

LESNÍK INFORMUJE, VEŘEJNOST SE PTÁ

Rozdělení lesa na pěstební bloky, které svou plochou odpovídají době návratu, je významné i z pohledu komunikace s veřejností. Vysvětlování hospodářského po-

jetí správy lesa a těžby je důležitým bodem fungování lesního majetku, který se bez kvalitní komunikace a vztahů s veřejností neobejde. ŠLP proto pravidelně pořádá setkání s občany a oslovuje veřejnost s cílem dosáhnout co nejvyšší míry pochopení hospodaření v lesích. Každé tři týdny se konají přímo v lese veřejné akce s různým zaměřením – jednou na lov, jeho nutnost a význam pro pestrost, odolnost, stabilitu a produkci lesa, jindy je na programu těžba a její plánování do bloků, hospodářský význam lesnických zásahů nebo způsob obnovy lesa. V současnosti lesníci vysvětlují význam návratu šelem do české přírody se zaměřením na aktuální výskyt vlků. Stejně jako všechno, i toto něco stojí. Účinná komunikace vyžaduje angažování profesionálů, komunikuje se přes sociální sítě i osobně, v lese i mimo něj, se studenty, rodinami i seniory a občanskými sdruženími.

ZPŘÍSTUPNĚNÍ, OCHRANA PŮDY, EKONOMIKA

Aby byla těžba šetrná a dala se veřejnosti snáze vysvětlit, je nevyhnutelné dobré rozčlenění a zpřístupnění porostů soustředovacími liniemi, protože „nepravidelnost v lese vyžaduje pravidelnost v linkách“. Mechanizace se díky tomu pohybuje jen na omezené ploše a minimalizuje se poškození stojících stromů i nežádoucí zhutňování půdních horizontů.

Příprava zásahu a těžebního projektu probíhá v létě před zimní těžbou. Stromy lesník vyznačí a změří průměrkou. Dělníci pracují výhradně na základě vyznačení a jeho pokynů. Vyznačení a průměrkování slouží nejen k přesné formulaci projektu těžební činnosti, ale také jako podklad pro sortimentaci, odbyt, prodej i pro ekonomické výhledy a hospodaření celého podniku. Výsledkem jsou tři desítky sortimentů a efektivní prodej dříví.

PRÁCE S NÁROSTY A PÉČE O MODŘÍN

Pro kvalitu porostní zásoby a příznivou hodnotovou produkci porostu je důležité, aby mladé buky rostly ve skupinách. Ve stadiu nárostů a mlazin v bukových skupinách nejsou zásahy nutné, uplatňuje se samopředávání. Pokud jde o nezbytné zastoupení ostatních dřevin, především dubů, javorů a lípy, je nutné jejich aktivní uvolňování před konkurencí převažujícího buku. Výchova se soustředí na dosažení vysoké kvality spodní třetiny kmene, která je klíčová pro produkci hodnotných sortimentů a dobré hospodaření podniku. Historicky významným doplňkem místního bukového hospodářství byla práce s modřínem. Adamovský modřín je původním ekotypem a produkce hodnotného dříví vyžaduje patřičnou pozornost. Na aukcích se nejlepší kusy prodávají za 15 tis. Kč/m³. K tomu vede cesta

Významnou součástí místního hospodaření je práce s modřínem. Lesníci usilují o vysokou kvalitu kmene a produkci hodnotných sortimentů.

Spodní třetina bukových kmenů je klíčová pro dobré ekonomické výsledky. Tomu se podřizuje i péstební péče.

Dodatečné náklady na ochranu proti zvěři jsou v rozporu s péčí řádného hospodáře. Duby i jedle odrůstají díky efektivnímu lovu.

přes ruční vyvětvování spodních 6–7 m kmene. Takto se vedle modřínů vyvětvují ještě javory a břeky. Náklady ve výši 130 Kč za jeden strom zvyšují výnos z 6 tis. na 15 tis. Kč/m³.

OBNOVA BEZ LOVU NEFUNGUJE

V přírodě blízkém pojetí péče o les je stěžejní omezení nepříznivých vlivů spárkaté zvěře, ne však v podobě dodatečných nákladů na jeho ochranu. Před pěti lety bylo běžné, že se přirozeně obnovoval buk, zatímco ostatní dřeviny poškozovala zvěř natolik, že je nebylo možné obnovovat bez bohužel tradičních a obecně přijímaných prostředků ochrany, především mechanické. Začalo se proto s intenzivním lovem, který potlačuje chovatelská kritéria a upřednostňuje snížení nákladů na obnovu a ochranu lesa a úspěšné odrůstání dubů, jedlí, javorů a třešní beze

škod. Vzhledem k vysoké návštěvnosti se to neobejde bez lovu v noci, který je povolen státní správou. Po většinu roku se praktikuje individuální lov a v listopadu a prosinci se organizují společné lovy. Lovcecké úsilí se vyplácí, obnova jedlí, třešní i dubů odrůstá a vedle toho se citelně snižují náklady na ochranu proti zvěři. Dříve dosahovaly až 8 mil. Kč ročně, nyní jsou poloviční a předpokládá se, že v blízké budoucnosti klesnou pod 1 mil. Kč. Uplatnění mechanických ochrany bude klesat k nule. Náklady vložené do efektivního lovu a lovců jsou nižší a efektivněji vynaložené než ty do ochrany lesa.

VYHLÁŠKY A REZERVACE

Při převodu na nepravdělný les v dominantně pasečném legislativním prostředí naráží vlastníci lesa na řadu těžkostí. Částečně se to změnilo novelou vyhlášky

č. 84/1996 Sb., o lesním hospodářském plánování, kdy je možné vyhotovit LHP pro lesy s napravitelnou strukturou a pominout veličiny spojené s věkem. Tato změna je však jen jedna drobná část pevné pasečné mozaiky. Paradoxně např. v rezervacích, které zaujímají cca 9% plochy lesního majetku MENDELU, je nutné i nadále pracovat s věkem, protože agendy navazující na LHP jsou závislé na parametrech pasečného lesa věkových tříd. Jsou to například náhrady a újmy za omezení kvůli ochraně přírody nebo specifická oblast oceňování lesů, které se bez doposud převládajícího pasečného standardu LHP a jeho dat neobejdou. Bez parametru věku to většině úřadů, organizací a vlastníků lesa v mnoha oblastech zatím nejde. Nyní, s novelou zákona o lesích, bude možné upravit propracovaný, rozvětvený systém, který však často pomíjí nové poznatky, změnou vyhlášek.

CELOSTNÍ POJETÍ A TRVALÁ UDRŽITELNOST

Exkurze ukázala, že základem celostního pojetí lesního hospodaření je hluboká znalost lesa a smysl pro hospodářskou efektivitu. Lesní společenstva jsou složitá a jejich pochopení vyžaduje studium, dlouhodobé vzdělávání a neustálou konfrontaci s vývojem lesa, přírody a společnosti. Tuto objektivní složitost však nelze technokraticky vyjádřit. Proto je zbytečné vymýšlet nová pravidla, zpřísňovat legislativu a komplikovat již tak přebujelý administrativně-úřednický systém. Je potřeba dbát na vzdělání, poznávání širokých souvislostí nakládání s přírodními ekosystémy a co nejefektivněji využívat to, co příroda nabízí. Je důležité delegovat odpovědnost celku na jednotlivce. V tom tkví jednoduchost a současně efektivita. Přírodě blízké hospodaření není o tom, co legislativa a vyhlášky nebo dotační systémy definují. Jde o stav, kdy se les sám obnovuje a poskytuje materiální i ostatní užítky s minimem vstupů. Základem trvalé udržitelnosti je nezasahovat nepřiměřeně do života lesa ani do činnosti odpovědných lidí. A to ve Křtinách funguje.

Autor:

Ing. Jan Kozel, Ph.D.

Odbor péče o lesní ekosystémy

Správa NP Šumava

E-mail: kozelj@npsumava.cz

Foto: autor